

Araştırma Makalesi**Yaşam Becerileri ile İlgili Çalışmaların Tematik İçerik Analizi: Bir Meta-Sentez Çalışması***Gamze YAYLA ESKİCİ¹ Tuncay ÖZSEVGECİ² **Öz**

Bilimsel ve teknolojik değişimlerin hızlı bir şekilde yaşandığı çağımızda bireylerden bu değişimlere ayak uyduracak niteliklere sahip olması beklenmektedir. Bireyler gündelik hayatta karşılarına çıkan farklı sorunlara çözümler üretebilmeli, toplum içinde uyumlu şekilde çalışabilmelidirler. Gündelik yaşamda karşılarına çıkan bu sorunlarla nasıl başa çıkılacağını öğrenmeye dayanan ve yaşam becerileri olarak ifade edilen becerilerin akademik çalışmalara konu olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaları ortak bir metrikte toplamak hem yaşam becerileri ile ilgili yapılan faaliyetlere hem de ileri araştırmalar için yol gösterici nitelik taşıyacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, ilgili literatürün betimsel içerik analizi yapılarak sistematik özet bilgiler sunulmuş, daha sonra meta sentez yöntemi kullanılarak eleştirel bir bakış açısı ile yorumlanmıştır. İncelemeler sonucunda, çalışmaların iki farklı çatıda toplandığı görülmüştür: Birinci grup çalışmalar belli bir gelişim dönemi ya da öğretim seviyesindeki bireylerin yaşam becerilerini incelerken, diğer grup çalışmalar belirlenen bir öğretim yöntemi ya da geliştirilen bir program kapsamında ortaya çıkan yaşam becerilerini inceledikleri görülmüştür. Bu bağlamda, “yaşam becerileri eğitimi programları” hazırlamak ve “yaşam becerileri ölçekleri” geliştirmek öne çıkmıştır. Yapılan inceleme ile yaşam becerileri ve içeriğinin öğretim programına nasıl yansıtılması gerektiği tartışılmış, fen bilimleri gibi belli bir öğretim alanındaki ve öğretim seviyelerindeki yaşam becerilerinde belirsizlikler olduğu saptanarak bunların araştırılması önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: yaşam becerileri, tematik içerik analizi, meta sentez

Research Article**Thematic Content Analysis of Studies Related to Life Skills: A Meta-Synthesis Study****Abstract**

In the age of rapid scientific and technological change, individuals are expected to stand up to these changes. Individuals should be able to produce solutions to the different problems that they meet in everyday life and be able to work in harmony within society. These skills, which can be expressed as life skills, are based on learning how to cope with many problems in life, and it seems that these skills are subject to academic work. It is thought that collecting of studies in a common metric will be both a guide for activities related to life skills as well as for further research. For this reason, in the study, systematic summary information is provided by descriptive content analysis of the relevant literature, and then interpreted with a critical point of view using meta-synthesis method. As a result of the examinations, it was seen that the studies were collected in two different contexts: the first group studies the life skills of individuals in a certain developmental period or level of education, while the other group studies have examined the life skills developed within a defined teaching method or a developed program. In this context, preparing "life skills education programs" and developing "scale of life skills" came to the forefront. With the examination conducted, it is discussed how life skills and content should be reflected to the curriculum, and it is suggested that there are uncertainties in life skills in a certain teaching area such as science and teaching levels.

Keywords: life skills, thematic content analysis, meta-synthesis

Geliş Tarihi: 05/05/2018

Kabul Tarihi: 17/10/2018

* **To cite this article:** Yayla-Eskici, G. & Özsevgçi, T. (2019). Yaşam becerileri ile ilgili çalışmaların tematik içerik analizi: Bir meta-sentez çalışması. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*. 3 (5), 1-15.

¹ Arş. Gör. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, gamze.yyl@gmail.com, Türkiye

² Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, tuncay88@gmail.com, Türkiye

Corresponding Author e-mail adress: gamze.yyl@gmail.com

1. GİRİŞ

Yüksek rekabet ve hızla değişen dünyada eğitimin hedefi bu duruma ayak uydurabilecek nitelikli bireyler yetiştirmektir. Buna bağlı olarak, yalnızca okullarda değil, yaşam boyu öğrenme adı altında düzenlenen programlar ile de bireylerin donanımları artırılmaya çalışılmaktadır (Kolburan & Tosun, 2011; Göktürk-İnce, 2014; Kaya, 2016). Eğitim ve öğretim ile bireyler bilimsel yeterliklerle donanmasına rağmen bu bilgilerin nasıl ve nerede kullanılacağını bilmek farklı bir beceri olarak ifade edilmektedir. Matematik, fen, geometri, sosyoloji gibi bilim dallarındaki bilgi ve beceri kazanmanın yanında, bireylerin toplum içerisinde birlikte çalışma, bir işi yürütme gibi farklı becerileri de kazanması gerekmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). Örneğin; Matematikte bir bilgiye hâkim olsak da sahip olduğumuz bilgiler girişimcilik becerimiz olmadan bir şirket kurmaya, liderlik becerimiz olmadan bir şirketi yönetmeye yetmeyecektir. Her ne kadar meslek edinirken kendi ilgi ve yeteneklerimize göre seçim yapsak da her meslek toplum içinde uyumu da gerektirmektedir. Tıbbi bilgisi bir doktorun ne kadar iyi olsa da sosyal becerisi, iletişimi zayıf olduğunda işindeki başarısı eksik kalacaktır. Bir mühendisin de sadece matematik bilgisi ile işlerini yürütebilmesi oldukça zor olacaktır. Tüm bunlar toplum olmanın gerekliliğinden de kaynaklandığı düşünülebilir. Bu nedenle, bilgi ve teknoloji toplumu her alanda etkili olabilecek bireylere ihtiyaç duymaktadır (Özmete, 2008).

Zamanla bireylerden beklenen bu nitelikler, beceriler de gelişmekte ya da farklılaşmaktadır. Bu noktada, bireylerin gündelik ve iş yaşamında başarılarını desteklemek için gerekli görülen, çağımızın gerektirdiği beceriler olarak da bahsedilen, mevcut öğretim sistemine destek olabilecek 21. yüzyıl becerileri öne çıkmaktadır. 21. yüzyıl becerileri öğrencilerin bugünün dünyasında başarılı olmaları ve öğrenme ürünleri sunmaları için tasarlanmıştır (Silva, 2009). Temel okul derslerini çekirdeğine alan 21. yüzyıl becerileri bunların üzerine yaşam ve kariyer becerilerini, öğrenme ve yenilenme becerileri ile bilgi, medya ve teknoloji becerilerini inşa etmeye dayanmaktadır (Trilling & Fadel, 2009: 48). Yaşam becerileri olarak da ifade edilen bu beceri türü sahip olunan donanımı nasıl kullanacağımızı belirleyen ya da bilgileri yönlendirmede işe yarayan becerilerdir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, temel bilgilere sahip olmanın yanında bunları toplumsal faydaya dönüştürebilmek için yaşam becerilerini etkili şekilde kullanabilmemiz gerekmektedir. Yaşam becerileri bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları sorunla ile başa çıkmalarına yardımcı olan öğrenmeye dayalı davranışlar olarak da bilinmektedir (Özmete, 2008). İletişim, liderlik, takım çalışması, sorumluluk, karar verme gibi farklı alt becerileri içeren yaşam becerilerinin toplum içerisinde yaşamın bir sonucu olarak bireylere kazandırılması gereken beceriler olduğu düşünülmektedir. Her gelişim döneminde ayrı ayrı değerlendirilen yaşam becerileri bazı gelişim dönemlerinde öne çıkmaktadır. Özellikle ergenlikte karakter gelişiminde açık iletişim gibi becerilerin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Güvenç & Aktaş, 2006).

Beceri kavramı kişinin yatkinlik ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amacına uygun olarak sonuçlandırma yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2017). Bu bağlamda, bir becerinin günlük yaşam deneyimleri ile tesadüfen kazanılıp kazanılmadığı ya da gelişimi sorgulanabilir (Yuen ve diğ., 2010). Örneğin, ailedeki anne ve baba tutumu ve çocukların aile içindeki iletişimi yaşam becerileri gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Aynı durum okul içindeki akran iletişimi ve öğretmenlerin bu becerileri kullanması ile de ilişkilendirilebilir.

Aile yaşamı, okul hayatı, arkadaşlık ilişkileri, sivil toplum örgütleri ve benzeri üyesi olduğumuz kurum ya da kuruluşlar ile yaşam becerileri gelişimi sağlansa da, düzenli eğitimler aracılığıyla yaşam becerilerine istenilen düzeyde yön vermesi sağlanabilir. Bu bağlamda yaşam becerileri, eğitim müfredatları, kurs ve proje gibi farklı eğitimlere dâhil edilmektedir. Yaşam becerileri eğitimi mesleki, kişisel, sosyal, akademik yönden gelişmelerine yardımcı olabilecek karakter oluşturma eğitimleridir (Kolburan & Tosun, 2011). Bu eğitimlerin içeriğinin belirlenmesi için yaşam becerilerine dair çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Yaşam becerileri ile ilgili olarak yapılan bu çalışmalar, çeşitli sorunlarla başa çıkmak ya da sorunları önleme adına geliştirilen programlardan oluşmaktadır (Botvin & Griffin, 2004; Shimamoto & Ishii, 2006; Yuen ve diğ., 2010).

İlgili literatür incelendiğinde, çalışmalarda ele alınan yaşam becerileri çerçevesinin belirsizliği dikkat çekmektedir. Aynı alanda yapılan çalışmalardan birinde yaşam becerilerine dâhil edilen bir becerinin diğer çalışmada bahsi bile geçmemektedir (Kolburan & Tosun, 2011; Yuen, 2011; Kaya, 2016). Ayrıca, aynı öğretim seviyesinde yaşam becerilerine ölçek geliştiren çalışmalarda yaşam becerilerinin birebir örtüşmediği görülmektedir (Robinson & Zajicek, 2005; Güvenç & Aktaş, 2006;

Özmete, 2008). Yaşam becerilerinin alt boyutlarındaki bu belirsizlik haricinde ilgili çalışmalarda sınırlılık da dikkat çekicidir. Özellikle ulusal çalışmaların çoğunun yaşam becerileri kavramını özel gereksinimli bireyler için kullandığı görülmektedir. Fakat özellikle Fen Bilimleri dersi gibi öğretim programlarının güncel hallerinde ve diğer öğretim programlarında yaşam becerileri kavramından bahsedilmekte ve öğrenme alanlarına eklenmektedir. Eklenen bu becerilerin ise, ne şekilde belirlendiği de açıklanmamaktadır. Bu durum ise, yaşam becerilerinin eğitim programlarına hangi sınıflarda nasıl yansıtılması gerektiğini belirsiz hale getirmektedir.

Özmete (2009) çalışmasında, lise öğrencilerine yönelik yaşam becerileri eğitim programı düzenlemiş ve ilgili becerileri özsayı, problem çözme, karar verme gibi kişisel gelişim, sağlık, tüketici eğitimi ve finansal planlama ve kariyer planlama gibi alt becerilerde değerlendirmiştir. UNICEF (2014) değerlendirme raporunda ise, yaşam becerilerini eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, stresle başa çıkma, iletişim gibi beceriler altında toplamıştır (URL-1). Fen Bilimleri Dersi Öğretim programında (2017) ise, yaşam becerilerinin analitik düşünme, karar verme, yaratıcı düşünme, girişimcilik, iletişim ve takım çalışması olarak ifade edildiği görülmektedir. Küçük yaşlarda kazandırılması hedeflenen yaşam becerilerinin hedef grubunun daha çok çocuklar ve gençler üzerine olması sebebiyle ilgili literatürün de bu gruplara odaklandığı görülmektedir. Fakat inceledikleri durum belirli bir gelişim dönemi ya da öğretim seviyesi olsa da yaşam becerilerinin neler olduğuna dair bir belirsizlik bulunmaktadır. Yaşam becerilerinin kapsamı ile ilgili bu belirsizlik ilgili literatürün geleceği açısından da bir sıkıntı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşam becerileri ile ilgili ulusal ve uluslararası örneklerin birleştirilmiş bir incelemesinin yapılmaması ilgili çalışmaların betimsel analizini ve araştırmalara yönelik ihtiyaçların belirlenmesini önemli kılmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, yaşam becerileri ile ilgili yapılan çalışmalar incelenerek eleştirel bir bakış açısı ile sentezlenmiştir. Bu sayede, yaşam becerilerinin alt boyutlarının nasıl belirlendiği, çalışmaların becerileri hangi açıdan nasıl ele aldıkları, yaşam becerilerine dair eğitim programlarının ne amaçla düzenlendiği gibi farklı sonuçlar ortak matrislerde toplanmıştır. Çalışmada genel olarak, yaşam becerilerinin öğretim seviyesi ya da gelişim seviyesine göre nasıl şekillendiğinin ortaya çıkarılması amaçlandığından dolayı çocuklar ya da gençlere yönelik yapılan yaşam becerileri çalışmaları meta sentez yoluyla incelenmiştir. İlgili literatürün betimsel özellikleri, yaklaşım ve yönelimler sistematik olarak analiz edilmiştir. Çalışmada belirtilen amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Yaşam becerileri çalışmalarında incelenen yaşam becerileri nelerdir?
2. Yaşam becerileri çalışmalarının amaçları nelerdir?
3. Yaşam becerileri çalışmalarındaki metodolojiler nelerdir?
4. Yaşam becerileri çalışmalarından elde edilen genel sonuçlar nasıldır?
5. Yaşam becerileri çalışmalarının önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada iki içerik analizi yöntemi bir arada kullanılmıştır. Öncelikle betimsel içerik analizi yapılarak birbirinden bağımsız şekilde yapılan nitel ve nicel araştırmaların incelenerek genel eğilimler belirlenmiştir (Selçuk, Palancı, Kandemir & Dündar, 2014). Daha sonra, meta sentez (tematik içerik analizi yapılarak genel eğilimler eleştirel bakış açısı ile yorumlanmıştır. Tematik içerik analizi; aynı konu üzerinde yapılan çalışmaların tema ya da ana şablonlar (matrix) oluşturularak eleştirel bir bakış açısı ile sentezlenmesi ve yorumlanmasını içermektedir (Çalık & Sözbilir, 2014). Aynı konunun farklı boyutlarını ele alan çalışmaların ortak yönlerinin nitel olarak sentezlenmesi bütün çalışmalara ulaşamayan araştırmacılara, karar alıcılara da zengin bir başvuru kaynağı niteliğindedir (Çalık, Ayas & Ebenezer, 2005; Ünal, Çalık, Ayas & Coll, 2006; Ültay & Çalık, 2012).

2.2. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında, yaşam becerileri ile ilgili 1997-2017 yılları arasında yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar ele alınmıştır. İlgili çalışmaların az olması sebebiyle 20 yıllık süreç meta-senteze dahil edilmiştir. Yaşam becerilerinin genel çerçevesindeki belirsizliği gidermek ve

yapılan sentezler sayesinde yaşam becerilerinin öğretim seviyelerine göre nasıl şekillendiğinin ortaya çıkarılması amaçlandığından dolayı, yalnızca öğrencilerle ilgili olan literatür örnekleme alınmıştır. Öncelikle SSCI, SCI, AHCI ve ERIC indeksli dergiler daha sonra ASOS ve ULAKBİM gibi diğer indeksler taranmıştır. Google akademik arama motorunda “yaşam becerileri, yaşam becerileri eğitimi, yaşam becerileri programı, yaşam becerileri gelişimi” gibi Türkçe arama yapılmıştır. Aynı arama motoruna “life skills training, life skills education, life skills curriculum, life skills program, life skills development” arama terimleri girilerek uluslar arası literatür de taranmıştır. Ayrıca, YÖK ulusal tez merkezi ve PROQUEST gibi tez arama motorları da incelenmiş ve ilgili çalışmalar dâhil edilmiştir. Aynı çalışmanın hem tez hem de makalesi bulunuyorsa yalnızca tez çalışması örnekleme alınmıştır. Fakat tez çalışmasında erişim sınırı bulunuyorsa bu durumda makale çalışması ele alınmıştır. Makale ve tez çalışmaları dışında derinlemesine inceleme yapabilmek adına proje raporları da örnekleme dâhil edilmiştir. Literatür taraması sonucunda elde edilen 18 çalışmanın (Ek-1) meta-senteze dâhil edilmesinde dikkat edilen ölçütler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. İlgili çalışmaların belirlenen yıllarda yayınlanmış olmasına dikkat edilmiştir.

2. Araştırmanın gerekçesi belirli bir gelişim dönemi ya da öğretim programlarındaki yaşam becerilerinin çerçevesinin belirsizliği netleştirmek olması sebebiyle, seçilen çalışmaların öğrencilere yönelik yaşam becerilerini incelemeyi temel almasına dikkat edilmiştir. Yaşam becerilerine dair öğretmenlerin görüşlerini almak, yöneticilerin tavsiyelerini edinmek gibi farklı gruplarla ilgilenen çalışmalar örnekleme dâhil edilmemiştir.

3. Araştırmanın amacı, yaşam becerilerini ayrı ayrı incelemek değil bu kavramın sınırlarını ya da incelenme şeklini netleştirmek olduğundan, yaşam becerilerinin alt becerilerinden örneğin; İletişim becerisi gibi tek bir beceriyi ele alan çalışmalar da örnekleme dahil edilmemiştir.

4. Yaşam becerileri denildiğinde “temel yaşam becerileri” adı altında özel eğitim alanında yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar özel gereksinimli bireylerin gündelik hayattaki yeme, içme, giyinme gibi ihtiyaçlarına odaklanmaktadır. Araştırma alanına uygun olmadığı ve farklı bir konu alanı olarak ayrıca incelenmesi gerektiği düşünülen özel eğitim alanı ile ilgili bu çalışmalar da örnekleme dahil edilmemiştir.

5. Yaşam becerileri ile ilgili farklı bir alan olarak ele alınabilecek sağlık çalışmaları da örnekleme dâhil edilmemiştir. İlgili çalışmalar, bu kapsamda uyuşturucu, alkol, sigara gibi bağımlılıklara dair yaşam becerilerini incelemekte ve bu konuda eğitimler düzenlemektedir.

Tüm bu incelemeler sonucunda, örnekleme dahil edilen çalışmaların künyesini oluşturmak için Tablo 1 kullanılmıştır:

Tablo 1. Veri toplama aracı olarak kullanılan form

ÇALIŞMANIN KÜNYESİ	
Çalışmanın adı:	
Yazarlar:	Yılı:
İncelediği yaşam becerileri:	
Amacı:	
Yöntemi:	
Nitel () Nicel () Karma ().....	
Örnekleme:	
Okul öncesi () İlkokul () Ortaokul () Ortaöğretim () Üniversite () Lisansüstü ()	
Genel sonuçları:	
Önerileri:	

2. 3. Verilerin Analizi

Yaşam becerileri ile ilgili çalışmaların betimsel içerik analizi yapıldıktan sonra çalışmaların eleştirel bakış açısı ile yorumlanması için Çalık, Ayas ve Ebenezer (2005) tarafından kullanılan matris çalışmaya “odak yaşam becerileri, amaçlar, yöntemler, genel sonuçlar ve öneriler” şeklinde adapte edilmiştir. Belirlenen bu beş temanın içeriği Tablo 2’deki gibi ifade edilebilir.

Tablo 2. Belirlenen temalar, kısa açıklamaları ve problem durumları

Temalar	Açıklama	Problem durumları
Odak yaşam becerileri	Çalışmalardaki amaca bağlı olarak, ele alınan yaşam becerilerinin içeriğinin/ alt becerilerinin belirlenmesi	Yaşam becerilerinin belirli bir çerçevesi var mıdır? Yaşam becerilerinin alt boyutları neye göre belirleniyor? En çok araştırılan yaşam becerileri hangileridir? Yaşam becerilerinin belirlenmesinde ulusal ve uluslararası farklılık var mı?
Amaçlar	Çalışmalardaki yaşam becerileri ile ilgili olan amaçların belirlenmesi	Hangi amaçlarla yaşam becerileri çalışmaları yapılmıştır? Ulusal ve uluslararası literatürde amaçlar yönünden farklılık var mı?
Yöntemler	Çalışmalarda yaşam becerileri incelenirken kullanılan yöntemin, örneklemin ve veri toplama araçlarının belirlenmesi	Hangi yöntemler kullanılarak yaşam becerileri incelenebilir? Kullanılan yöntemler açısından ulusal ve uluslararası farklılıklar var mı?
Genel sonuçlar	Çalışmalardaki yaşam becerileri ile ilgili sonuçlarının ele alınarak önemli kısımlarının özetlenmesi	Sonuçlar yaşam becerilerine nasıl yön veriyor? Belirli bir teknikte gelişen yaşam becerileri ya da gelişim dönemlerindeki yaşam becerileri benzer çalışmalarda tutarlı mı?
Öneriler	Çalışmaların yaşam becerileri hakkında ya da yaşam becerilerine dair yapılacak olan ileri incelemelere yönelik önerilerinin belirlenmesi	Yaşam becerileri çalışmalarında görülen eksikler neler? Yeni çalışmalar için neler öneriliyor?

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

İlgili örneklemin Tablo 2’de belirtilen temalarda toplanmasında araştırmanın geçerliği ve güvenirliliği de dikkatle ele alınmıştır. Yapılan meta-sentezin geçerliği için yöntem bölümünde verilerin toplanması ve analizleri ile ilgili takip edilen işlemler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. İlgili çalışmaların künyeleri olası teyit için kayıt altına alınmıştır. Güvenirliğin sağlanması için, temalar üç alan uzmanı tarafından oluşturulmuş, değerlendirilmiş ve çözümlenmeler olduğu gibi verilmiştir. Dış güvenirlilik için, benzer çalışmayı yapacak araştırmacılara yöntem ve incelemeler ile ilgili ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan alt amaçlar ile ilgili bulgular ve yorumları yer almaktadır.

3. 1. “Odak Yaşam Becerileri” Temasından Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya dahil edilen çalışmalardan bazılarının inceledikleri yaşam becerileri Tablo 3’deki gibidir. Çalışmaların inceledikleri yaşam becerileri nelerdir? Alt amacına ait sorulara cevap aramak için odak yaşam becerileri ilgili çalışmalar örneklemleri ile beraber tablolaştırılmıştır. Bu sayede “yaşam becerilerine dair belirli bir çerçeve oluşturulabilir mi?” problem durumuna açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3. Odak yaşam becerileri temasına ait örnekler

	Odak yaşam becerileri	Örneklemler/ Konu	Örnek çalışmalar
Ulusal çalışmalar	Açık iletişim, atılganlık, empati, iç kontrol, benlik değeri, önyargı, kişilerarası tepkisellik, kontrol odağı	Ergenlik	Güvenç ve Aktaş, 2006
	Problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma-sorgulama, karar verme, hedef belirleme ve başarıma, etkili iletişim, tarafsız olarak öz-değerlendirme, zamanı ve kaynakları etkili kullanma, sorumluluk, işbirliği	Portfolyo	Bahçeci ve Kuru, 2008
	İletişim, problem çözme, liderlik, karar verme, takım çalışması, öz-yönetim, eğlenme	İlkokul	Girmen, 2012

	Öz saygı, iletişim, empati, öfke kontrolü, çatışma çözümü, işbirliği ve dayanışma, doğayı ve canlıları sevme Sosyal beceri, işbirliği, sosyal etkileşim, sosyal bağımsızlık Sağlık (öz-düzenleme, sorumluluk, stres yönetimi), zihinsel (öğrenmeyi öğrenme, karar verme, problem çözme, eleştirel düşünme), duygusal (iletişim, işbirliği, sosyal beceriler, empati, paylaşma), fiziksel (liderlik, takım çalışması, motivasyon)	Okul öncesi Okul öncesi Ortaöğretim	Göktürk ve İnce, 2014 Kaya, 2016 Özmete, 2011
Uluslararası Çalışmalar	Akademik başarı, yaşam doyumu, endişe, problem çözme, baş etme Girişimcilik, saygı, takım çalışması, liderlik	Üniversite öğrencisi Ortaöğretim	Bastian, Burns ve Nettelbeek, 2005 Holt, Tink, Mandigo ve Fox, 2008
	İletişim, sosyal beceri, liderlik, eleştirel düşünme, karar verme/problem çözme	Üniversite öğrencisi	Khrosravani, Mattalbezhadeh ve Ashraf, 2014 NCAC, 2009
	Öz-güven, sosyal beceriler, öz-yardım, düşünme ve problem çözme Kişisel (Planlama, bilgiyi özetleme, öz-düzenleme, pozitif düşünme), Kişilerarası (Samimiyet, Liderlik, empati, Kişilerarası tutum)	Okul öncesi ve okul çağı Üniversite öğrencisi	Shimomato ve Ishii, 2006
	Grupla çalışma, kendini anlama, iletişim, karar verme, liderlik, gönüllülük	İlkokul	Robinson ve Zajicek, 2005

Tablo 3 incelendiğinde, ulusal ve uluslararası literatürün ele aldıkları yaşam becerilerinin alt boyutlarının birbirinden farklı oldukları görülmektedir. Ulusal literatür kendi içinde ele alındığında, aynı gelişim düzeyinde inceleme yapan Göktürk-İnce (2014) ile Kaya (2016) çalışmalarında farklı yaşam becerilerini araştırdıkları görülmektedir. Yine aynı şekilde, uluslararası literatürde de aynı gelişim döneminde inceleme yapan çalışmaların farklı becerilere odaklandıkları görülmektedir. Genel olarak örnekleme alınan tüm çalışmalarda yaşam becerilerinde incelenen gelişim dönemi ya da konu açısından benzerlik bulunmamaktadır. Bu durumun daha netleştirilmesi için; çalışmaların yaşam becerilerini nasıl belirlediklerine dair yaptıkları açıklamaların da irdelenmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu bağlamda, örneklemedeki çalışmalardan yaşam becerilerinin seçimine dair sundukları bilgiler şöyledir:

Güvenç ve Aktaş (2006) çalışmalarında, literatürde yoksul kesimdeki ergenlere ilişkin sınırlı sayıdaki araştırma bulgularını dikkate alarak, işsizlik, maddi yoksunluk ve geleceğe ilişkin belirsizlikle baş etmeye çalışırken atılganlık, açık iletişim, empati ve iç kontrol gibi yaşam becerilerinin geliştirilebilmesinin zor olduğunu belirtmiştir.

Girmen (2012) çalışmasında, çocuk oyunlarının yaşam becerileri ile bağlantılı olacağı gerekçesinden yola çıkarak çocuk oyunlarının yaşam becerileri kazandırmasındaki rolü ilköğretim programında yer alan beceriler doğrultusunda incelendiğini belirtmiştir.

Göktürk İnce (2014) ise, çalışmasında Piaget'in barış kavramını öğretiminden yola çıkarak, bu kavramla ilişkili olduğunu düşündüğü yaşam becerilerini ele alarak eğitim programı tasarlamıştır. Robinson ve Zajicek (2005), ilköğretim öğrencilerindeki yaşam becerilerindeki gelişimi değerlendirmek için ele aldıkları becerileri daha önce geliştirilen bir ölçeğin adaptasyonundan edindiklerini vurgulamaktadır. Holt ve diğ. (2008), futbol takımına katılımı ile gelişen yaşam becerilerini incelemiştir.

Yukarıdaki gibi diğer çalışmalarda da, benzer ya da farklı gerekçelerle yaşam becerilerinin belirlendiği görülmüştür. Bu nedenle, yaşam becerilerinin incelenmesi için becerilerin incelenen gelişim dönemi ya da belirlenen eğitim programı kapsamında ele alınıp farklılaştığı ve alt becerilerin de farklılaştığı görülmektedir.

Yapılan betimsel analiz sonucunda, yaşam becerilerinin alt boyutlarından hangilerinin çalışmalara daha fazla konu olup olmadığına dair bulgular da edinilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde, ulusal çalışmalarda iletişim, problem çözme, liderlik, takım çalışması, empati, işbirliği, eleştirel düşünme ve karar verme becerilerinin ilgili çalışmalarda en fazla irdelenen beceriler olduğu görülmektedir. Uluslararası çalışmalarda ise en fazla iletişim, liderlik, problem çözme ve karar verme becerilerinin çalışmalara dâhil edildiği görülmektedir.

3. 2. “Amaçlar” Temasından Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların amaçlarından örnekler Tablo 4’teki gibi gibidir. Yaşam becerileri çalışmalarının amaçları nelerdir? alt problemin incelenmesi için edinilen bulgular ulusal ve uluslar arası literatüre göre gruplandırılmış ve Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Amaçlar temasına ait örnekler

	Amaçlar	Örnek çalışmalar
Ulusal çalışmalar	Ergenlikteki bireyin yaşam becerilerine yönelik algısını değerlendirmek	Güvenç ve Aktaş, 2006
	Portfolyo değerlendirmenin yaşam becerilerine etkisini değerlendirmek	Bahçeci ve Kuru, 2008
	Çocuk oyunlarının çocuklara yaşam becerisi kazandırmadaki rolünü irdelemek	Girmen, 2012
	Barışçıl yaşam becerileri eğitim programının okul öncesi dönemi çocuklarının sosyal uyum becerilerine etkisini incelemek	Göktürk İnce, 2014
	Yaşam becerileri eğitimi programının anaokulu öğrencilerinin sosyal becerilerine etkisini incelemek	Kaya, 2006
	Yaşam becerileri eğitimi programı geliştirmek ve becerilere etkisini değerlendirmek	Özmete, 2009; Kolburan ve Tosun, 2011
	Gençlere yönelik yaşam becerileri ölçeği geliştirmek	Özmete, 2008; Özmete, 2011
	Uluslararası çalışmalar	Duyusal zekâ ve yaşam becerileri arasındaki ilişkileri araştırmak
Gençlerin lise futbol takımına dâhil olması ile gelişen yaşam becerilerini incelemek		Holt ve diğ., 2008
İngilizce kitaplarının sosyo kültürel yapısının analizi için yaşam becerileri ölçeği geliştirmek		Khrosravani ve diğ., 2014
Çocuklardaki yaşam becerilerinin incelenmesi		NCAC, 2009
Üniversite öğrencilerinin yaşam becerilerini ölçmek için öz-değerlendirme ölçeği geliştirmek		Shimomato ve Ishii, 2006
Çocuklar ve gençler arasındaki yaşam becerileri gelişimine ilişkin inceleme yapmak		Yuen, 2011
Çinli ergenlerin yaşam becerileri gelişimine ilişkin algılarını ve bu becerilere verdikleri önemi araştırmak, okul etkinliklerini değerlendirmek		Yuen ve diğ., 2010
Okul bahçesi programına katılan ilköğretim öğrencilerinin yaşam becerileri gelişimindeki değişimlerini değerlendirmek		Robinson ve Zajicek, 2005
Gençlik motive programına katılanların liderlik yaşam becerileri gelişimini değerlendirmek	Smith, Genry ve Ketring, 2005	

Tablo 4 incelendiğinde, ulusal çalışmaların bir kısmının ergenlik, okul öncesi, ortaöğretim gibi gelişim dönemlerinde yaşam becerileri eğitim programı ya da ölçek geliştirmeyi amaçladığı görülmektedir. Diğer kısım çalışmalarda ise, portfolyo, çocuk oyunları gibi yöntem ya da teknik kapsamındaki yaşam becerilerini incelemeyi amaçladıkları görülmektedir.

Benzer şekilde, uluslararası çalışmalarda da çocukluk dönemi, ergenlik, lise, ilköğretim, üniversite öğrencileri gibi farklı gelişim dönemlerinde yaşam becerileri eğitim programı hazırlayarak etkililiğini değerlendirmenin amaçlandığı görülmektedir. Bununla beraber, duysal zekâ, spor (futbol), kitap içeriği gibi farklı değişkenler ile yaşam becerileri arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmektedir.

3. 3. “Yöntemler” Temasından Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların kullandıkları yöntemler, örneklem ve veri toplama araçları Tablo 5’teki gibi özetlenebilir. Çalışmalardaki metodolojiler nelerdir? alt problemine yönelik incelemelerin yapılabilmesi için örneklemdeki çalışmalar belirlenen yöntem, örneklem ve veri toplama araçları bakımından frekanslanarak Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Yöntemler temasına ait frekanslar

	Yöntemler	Örneklem	f	Veri toplama araçları	f	
Ulusal çalışmalar	Deneyssel	2	Okul öncesi	2	Ölçek	6
	Doküman analizi	1	İlkokul	1	Gözlem	2
	Tarama	4	Ortaokul	2	Görüşme	1
	Etnografik	1	Ortaöğretim	3	Test	-
	Özel durum çalışması	1	Üniversite	1	Anket	1
Uluslararası çalışmalar	Deneyssel	1	Okul öncesi	1	Ölçek	3
	Doküman analizi	2	İlkokul	3	Gözlem	1
	Tarama	4	Ortaokul	2	Görüşme	3
	Etnografik	1	Ortaöğretim	4	Test	1
	Özel durum çalışması	1	Üniversite	2	Anket	-

Tablo 5 incelendiğinde, ulusal çalışmalarda en fazla tarama yönetiminin kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların yanında deneyssel çalışmalarda sayısal olarak öne çıkmaktadır. Benzer şekilde, uluslararası çalışmalarda da tarama yöntemi en fazla kullanılan yöntemdir. Farklı olarak, uluslararası çalışmalarda ikinci sırada doküman analizi yönteminin daha fazla kullanıldığı görülmektedir.

İlgili örneklem kullandıkları örneklem açısından en fazla ortaöğretim öğrencilerini kullandıkları görülse de genel olarak tüm gelişim düzeylerinden örnek çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Çalışmalar veri toplama aracı bakımından ulusal literatürde ölçeklerle veri toplamanın öne çıktığı, uluslararası literatürde ise ölçeklerin yanında görüşmelerin de kullanıldığı görülmektedir.

3. 4. “Genel Sonuçlar” Temasından Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların yaşam becerileri ile ilgili örnekler Tablo 6’daki gibi özetlenebilir. Çalışmalardan elde edilen genel sonuçlar nasıldır? alt probleminin irdelenmesi için yaşam becerileri ile ilgili ilginç ve önemli görülen sonuçlardan örnekler Tablo 6’da sunulmaktadır.

Tablo 6. Genel sonuçlar temasına ait örnekler ve çalışmalar

	Genel sonuçlar	Çalışmalar
Ulusal çalışmalar	Ergenin yaşı yaşam becerileri değişkenini yordamamaktadır.	Güvenç ve Aktaş, 2006
	Portfolyo değerlendirme öğrencilerin problem çözme, yaratıcı, araştırma-sorgulama, karar verme becerilerinin gelişimini sağlar.	Bahçeci ve Kuru, 2008
	Geleneksel çocuk oyunları öz-yönetim, dil-iletişim, problem çözme, karar verme, liderlik ve eğlenme becerilerini geliştirir.	Girman, 2012
	Yaşam becerileri temalı eğitim programı okul öncesi öğrencilerinin sosyal uyum becerileri üzerine olumlu etkileri vardır.	Göktürk İnce, 2014
	Hazırlanan yaşam becerileri programı öğrencilerinin sosyal beceri ve davranışlarına olumlu şekilde etkilemektedir.	Kaya, 2016
	Yaşam becerileri eğitimi ortaokul öğrencileri için farklı olarak ve temelde bir bütün olarak yapılandırıldığında hem gelişimsel açıdan hem de programın bütünlüğü açısından daha yararlı olmaktadır.	Kolburan ve Tosun, 2011
Uluslararası çalışmalar	Yaşam becerileri eğitim programı velilerle yoğun işbirliği ve etkileşim gerektirir.	Özmete, 2009; Özmete, 2011
	Yaşam becerileri eğitimi programı gençlerin tüm yaşam alanındaki becerilerinin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır.	
	Duyusal zekâ daha iyi yaşam kalitesi, problem çözme, baş etme becerisi ve düşük endişe ile ilişkilidir.	Bastian ve diğ., 2005
	Girişimcilik becerisine koçların liderlik deneyiminin olumlu katkıları olmaktadır.	Holt ve diğ., 2008
Uluslararası çalışmalar	Yaşam becerileri gelişimi kişinin yaşamı ile gelişir ve genişler. Erken ve orta çocukluk dönemi yaşam becerilerinin optimum gelişimi için önemli temellere sahiptir.	NCAC, 2009
	Bağımlılık ve yaşam becerileri gelişimi birbiriyle ilişkilidir.	Yuen, 2011
	Lisedeki ergenler insan ilişkileri kariyer gelişimi kendini geliştirme öğrenme	Yuen ve diğ.,

becerileri sosyal değerler açısından danışmanlık gereksinimleri bulunmaktadır.	2010
Kariyer eğitimi liselerde müfredata mümkün olduğunca uygulanmalıdır.	
Öğretmenler öğrencilerin yaşam becerilerini teşvik etmede önemlidir.	
Bahçe programına katılan öğrencilerin genel yaşam becerileri puanlarında artış olmuştur.	Robinson ve diğ., 2005
Grupta çalışmak ve kendini anlama becerileri eğitim programından olumlu şekilde etkilenmiştir.	
Benlik saygısı yüksek olan öğrenciler sosyal yaşama daha fazla katılır ve bu sayede yaşam becerilerini doğru kullanarak başarılı olurlar.	

Tablo 6 incelendiğinde, ulusal çalışmaların portfolyo ve çocuk oyunları gibi farklı yöntem ve tekniklerde gelişen yaşam becerilerini belirledikleri görülmektedir. Bunun yanında, belirledikleri gelişim dönemleri için hazırlanan yaşam becerileri eğitim programlarının irdelenmesinden elde edilen sonuçlar verilmektedir. Bu bağlamda, eğitim programları kapsamında hangi yaşam becerilerinin geliştiği ya da bu programların nasıl iyileştirileceği, programları hazırlarken “velilerle işbirliği içinde olunması gerektiği gibi” nelere dikkat edileceğinin vurgulandığı görülmektedir.

Uluslararası literatürde ise, sonuçlarının belirlenen değişkenlerin yaşam becerilerine etkileri ya da hazırlanan öğretim programlarının yaşam becerilerine etkisinin vurgulandığı görülmektedir.

3. 5. “Öneriler” Temasından Elde Edilen Bulgular

Araştırmaya dâhil edilen çalışmaların yaşam becerilerine dair yaptıkları önerileri ve yaşam becerilerine dair ileri araştırmalar için önerilerini şöyle sıralayabiliriz:

- Sosyo-ekonomik düzeye göre yaşam becerilerinin sorgulanması,
- Ergenlik dönemleri arasında yaşam becerileri değişiminin araştırılması,
- Yaşam becerilerine olumlu katkı sağlamak için portfolyoların kullanılması,
- Çocuk oyunlarının yaşam becerileri gelişimi için bir unsur olarak kullanılması,
- Yaşam becerilerine yönelik eğitim programlarının çeşitlendirilmesi,
- Geliştirilen yaşam becerileri eğitim programlarının öğretim programlarına yansıtılması/adapte edilmesi,
- Yaşam becerileri eğitim programlarında hedeflenen becerilere yönelik etkinliklerin, ailelerin katkı sağlayacağı bölümlerin olması,
- Yaşam becerileri ile ilgili yürütülecek olan çalışmalarda geliştirilen ölçeklerden faydalanılması,
- Yaşam becerileri eğitimi programlarının kullanılması için izleme ve süreç içinde teknik destek sağlanması,
- Yaşam becerileri incelenirken aile ve akranlar arası bağlantıların incelenmesi,
- Öğrencilere okullarda ve sosyal aktivitelerde sorumluluk alma, birlikte çalışma, problem yönetimi sağlanarak yaşam becerilerinin gelişmesinin sağlanması önerilmektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma, ulusal ve uluslararası düzeyde yaşam becerilerine dair yapılan çalışmaların birleştirilmiş bir meta sentezini sunmaktadır. Betimsel analizler sonucunda eleştirel bakış açısı ile yaşam becerileri çalışmaları her iki literatürde de ayrı ayrı irdelenmiştir. Elde edilen bulguların ışığında, gündelik hayattaki sorunlar ile başa çıkabilmemizi sağlayan yaşam becerilerine (Özmete, 2008) dair az sayıda çalışma olduğu söylenebilir. Özel eğitim, sağlık gibi alanlarda oldukça fazla yapılan bu çalışmaların eğitim alanındaki bu eksikliği de yaşam becerileri kavramının netlik kazanmamasına sebep olmuştur. Öğretim programlarında, projelerde, her hangi bir beceriyi tek başına ifade ederken, hatta 21. yüzyıl becerilerinden bahsederken oldukça sık kullandığımız yaşam becerileri kavramının az çalışılması, kavramın geçtiği alanları da dolaylı olarak etkilemiştir. Bu nedenle, yaşam becerileri çalışmalarının derinlemesine sentezlenmesi ile yaşam becerileri kavramı netleştirilerek bundan sonraki çalışmalarda yaşam becerinin daha doğru ifade edileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda, yaşam becerileri çalışmaları öncelikle odak yaşam becerileri temasında sentezlenmiştir. Okul öncesi dönemdeki yaşam becerilerinin incelenmesine dair çalışmalar olan NCAC (2009), Göktürk-İnce (2014), Kaya (2016) çalışmalarında yaşam becerilerini farklı alt

boyutlarda ele almışlardır. Aynı gelişim döneminde olmasına rağmen bu farklılığın çalışma yılından kaynaklandığını düşünmek ilk akla gelen sebep olabilir. Fakat ilgili çalışmaların birbirine yakın zamanlarda yapılması (özellikle 2014 ve 2016) bu sebebi çürüttüğünü düşündürmektedir. Benzer şekilde, ortaöğretim öğrencilerinin yaşam becerilerinin öz-saygı, problem çözme, karar verme, eleştirel düşünme, bireyler arası ilişkiler, sağlık, tüketici eğitimi ve finansal planlama, kariyer planlama şeklinde ele alan ve ölçek geliştiren Özmete (2008) ile girşimcilik, saygı, takım çalışması ve liderlik becerilerini inceleyen Holt ve diğ. (2008) yaşam becerilerinin kapsamı açısından birbirinden ayrıldığı görülmüştür. Bu durumun sebeplerini daha iyi anlamak adına çalışmaların yaşam becerilerini neye göre belirlediklerini kendi çalışmalarından incelemenin daha doğru olacağı düşünülmüştür. Elde edilen bulgular dâhilinde, çalışmaların yaşam becerilerini; eğer bir eğitim programı hazırlayacaklar ise, kendilerinin öğretmek için faydalı gördüğü becerileri çalışmalarına dâhil ettikleri ya da ilgili literatürden gelişim döneminde var olduğu saptanan yaşam becerilerini birleştirerek kullandıkları görülmüştür. Bu durum ise, yaşam becerileri eğitim programlarının aynı gelişim döneminde bile farklılık oluşturmalarına sebep olmuştur. Bir başka şekilde, bir yöntem (portfolyo gibi) ya da yaşam becerileri ile karşılaştırılması istenen değişken (bağımlılık gibi) ile bu becerileri karşılaştıracakken teknik ya da değişken kapsamında gelişen becerilere odaklanıldığı görülmüştür. Örneğin; Bahçeci ve Kuru (2008), portfolyo ile eğitim verdikten sonra gelişen yaşam becerilerini gözlemiştir. Bu durumda da, farklı değişkenler farklı yaşam becerilerine işaret etmiştir. Fakat her teknik ya da yöntem ile farklı becerilerin gelişeceği göz önüne alındığında bu beklenen bir durumdur. Bu açıdan, yaşam becerilerinin çerçevesindeki belirsizliğin aynı gelişim dönemi/aynı öğretim seviyesinde yapılan çalışmalarda hatta ölçeklerdeki farklılıktan etkilendiği düşünülmektedir. Farklı gelişim evrelerindeki öğrencilerin ahlak ve değerlerinin farklılaşması yaşam becerileri gibi eğitimlerde gelişim düzeylerinin dikkate alınmasını kaçınılmaz hale getirdiği literatürde vurgulanmaktadır (Yeşilyaprak, 2010; Çağdaş & Şahin, 2012). Bu nedenle, yaşam becerileri çalışmalarında incelenen örneklemin gelişim durumunu dikkate almanın kaçınılmaz olduğu söylenebilir. İlköğretim yıllarında kazanılan bilişsel becerilerin aynı dönemde edinilen yaşam becerileri ile ilişkilendirilerek kalıcı kazanımlar edinilmesi beklenmektedir (Morganett, 1998, Akt; Kolburan & Tosun, 2011). Tüm bu eşleştirmeler, çalışmaların yaşam becerileri ve gelişim düzeyi arasındaki bağlantıyı yanlış ya da eksik tamamlamasından ya da örnek çalışmaları bir gerekçe sunmadan birleştirmesinden kaynaklanabilir. Yaşam becerileri ve bireyin yaşı arasındaki bu önemli ilişkiyi düzenlemenin yaşam becerileri kavramını da dolaylı olarak düzenleyeceği düşünülebilir.

Yaşam becerilerinin odak yaşam becerileri sentezi ile en çok kullanılan yaşam becerilerinin neler olduğu da ortaya çıkarılmıştır. Ulusal çalışmalarda en fazla; iletişim, problem çözme, liderlik, takım çalışması, işbirliği, empati, eleştirel düşünme ve karar verme becerileri ortak olarak ele alınırken; uluslararası literatürde iletişim, liderlik, problem çözme ve karar verme becerileri ortaktır. Bu durumda uluslararası literatürdekilerin ulusal literatürle örtüştüğü söylenebilir. İki literatürün ise, yaşam becerilerinin sınırını az ya da daha fazla almasıyla dikkat çekmiştir. Ulusal literatür yaşam becerileri denildiğinde neredeyse onlarca beceriyi içine alırken, uluslararası literatür bu konuda daha derinlemesine çalıştığı söylenebilir. Özmete (2008)'e göre, son yıllarda bilimsel olarak çalışılan yaşam becerileri olgusu oldukça geniş kapsamlı bir yaklaşım olarak dikkat çekmektedir. Bu sebeple, eğitim müfredatlarında da yaşam becerileri bileşeni dünyanın her bölgesinde farklılık gösterse de kaliteli eğitim ve sürdürülebilir gelişme için öğretim programlarının yaşam becerileri ile ilgili bölümlerinin düzenlenebilir olması gerekmektedir. Bu nedenle, yaşam becerilerine değişmeyen bir kalıp olarak bakılmaması gerektiği de düşünülebilir.

Yaşam becerileri çalışmaları bir başka açıdan amaçlar temasında sentezlenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında, ulusal literatürün amaçlarının genellikle, belirli bir gelişim döneminde ya da belirli bir yöntemle gelişen yaşam becerilerini incelemek, gözlemlemek ya da ölçekler geliştirmek olduğu görülmüştür. Uluslararası literatürün amaçlarının ise, biraz daha farklı olarak belirli bir gelişim dönemi için hazırlanan eğitim programının etkililiği üzerine ya da farklı değişkenler ile yaşam becerileri arasındaki ilişkilere odaklandığı görülmüştür. Bu bağlamda, ulusal literatürün yaşam becerileri denildiğinde genel bir çerçeveden (bir gelişim dönemi ya da yöntemden) özele indiği, uluslararası literatürün ise, özelden genele çıktığı (yaşam becerilerini kullanarak daha dar bir alana etki saptadıkları) söylenebilir. Başka bir deyişle, ulusal literatür hangi yöntem ya da hangi yaş döneminde hangi yaşam becerileri var? problemini araştırırken; uluslararası literatür belirlediği yaşam becerilerine hangi değişken ya da hangi gelişim dönemi nasıl etki eder? Problemini araştırmaktadır.

Yaşam becerilerinin gelişimi için, başarılı bir yönetim süreci gerektiğinden (Özmete, 2008), yola çıkarak literatürde bu yönetim sürecinin farklı bakış açıları ile ele alındığı söylenebilir.

Yaşam becerileri ile ilgili çalışmalar yöntemler temasında sentezlenerek, yaşam becerileri ile ilgili yapılacak çalışmalarda hangi yöntemlerin eksik kaldığını da ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Buna göre, her iki literatür de daha çok ortaöğretim düzeyinde örnekleme sahip olsa da, genel olarak okul öncesi, ilköğretim, ortaokul, üniversite gibi tüm öğretim seviyelerinde çalışmalara rastlanmıştır. Bu nedenle, örnekleme açısından çalışılmamış bir grup bulunmamasına rağmen, sınırlı sayıda çalışma olması her öğretim seviyesinde yaşam becerileri ile ilgili çalışmalara halen ihtiyaç olduğu söylenebilir. Çalışmalar seçtikleri yöntemler açısından incelendiğinde ise, ulusal çalışmaların tarama ve deneysel, uluslararası çalışmaların tarama ve doküman analizi yöntemini daha fazla kullandıkları görülmüştür. Bu bağlamda, her iki literatürün de tarama yöntemini ölçek geliştirme ve uygulama bakımından diğerlerinden fazla kullandıkları söylenebilir. Yaşam becerilerinin farklı sosyal koşullara uyarlanabilen, bireylerin davranışsal ve bilişsel kapasiteleri düşünülerek bir bütün halinde örgütlenebilen çok yönlü bir beceridir (Spence, 2003). Bu nedenle, yaşam becerileri gibi bir kavramın belirlenmesi için nitel ve nicel her bakımdan gözlem ve ölçeklerle desteklenmesi gerektiği düşünüldüğünde karma yöntem ya da özel durum yöntemi çalışmalarına ihtiyaç olduğu söylenebilir. Ayrıca, ilgili literatürün kullandığı yöntemlere bağlı olarak veri toplama araçlarında da ulusal literatürde ölçek, uluslararası literatürde ise, ölçek ve görüşmelerin kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu bakımda, uluslararası literatürün ulusala göre, nitel veri toplama araçlarını daha fazla kullandığı da söylenebilir.

Genel sonuçlar temasında yapılan meta sentez ile ulusal ve uluslararası literatürün yaşam becerilerine dair özel ve genel sonuçlar elde ettikleri görülmüştür. Ulusal literatürde; Bahçeci ve Kuru (2008), portfolyo kullanımının problem çözme, yaratıcı düşünme, karar verme, araştırma-sorgulama gibi yaşam becerilerine olumlu etkileri olduğunu belirtmiştir. Girmen (2012), geleneksel çocuk oyunlarının öz-yönetim, dil-gelişim, problem çözme, karar verme gibi yaşam becerilerinin gelişimini sağladığını ortaya çıkarmıştır. Yaşam becerileri ölçeği geliştiren çalışmalar (Güvenç & Aktaş, 2006; Özmete, 2008) ise, geçerli ve güvenilir bir test elde ettiklerini vurgulamışlardır. Belirli bir gelişim dönemini ele alarak hazırlanan yaşam becerileri eğitimi programları ise, öğrencilerin sosyal becerileri ve davranışlarına olumlu etkileri olduğu gibi özel sonuçlar yanında bu programların temelde bir bütün olarak tasarlanması gerektiği, velilerle yoğun işbirliği gerektirdiği gibi genel sonuçlara da yer verdikleri görülmüştür. Uluslararası literatür ise, yaşam becerileri üzerine etkisi olduğu varsayılan değişkenlerin etkileri incelenmiştir. Çalışmalarda dikkat çekici olan yaşam becerileri ile ilişkili temel sonuçları şöyle özetleyebiliriz: Bastian ve diğ. (2005) çalışmalarında, duygusal zeka ile problem çözme, baş etme ve düşük endişe arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmasa da, yüksek duygusal zeka yüksek yaşam memnuniyeti, iyi algılanan problem çözme ve baş etme yeteneği ve düşük kaygı ile ilişkilendirilmiştir. Robinson ve diğ. (2005) benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin sosyal yaşama daha fazla katıldıkları ve dolayısı ile yaşam becerilerinde de daha doğru kullandıkları söylenmişlerdir. Holt ve diğ. (2008) çalışmalarında, girişimcilik becerisi ile liderlik becerisi arasında açık bir bağlantı ortaya çıkarmışlardır. Bireylerin girişimcilik, saygı, takım çalışması/liderlik becerilerinin gelişimini destekleyen kendi deneyimlerinin üreticileri oldukları görülmüştür. Yuen (2011) ise, çocuklar ve gençlerde bağlanma ve yaşam becerileri gelişimini anlamak için ABD ve Hong Kong literatürünü incelemiştir. Bağlanma, kendini geliştirme, bilişsel gelişim ve yaşam becerileri gelişiminin birbirine bağlı olduğunun kabul edilmesi gerektiği söylenmiştir. Bağlanmanın sağlanması, bireylerin sosyal becerilerine ve perspektif alma becerileri ile ilişkilendirilmiştir. Bağımlılık ve yaşam becerileri gelişimi birbiri ile ilişkili olduğu görmüştür. Çocukların aile, okul ya da akranlarından koparsa yeni çevrelerinde depresyon ve stres seviyelerini koruma eğiliminde oldukları görülmüştür. Ayrıca iyi tasarlanmış programların becerileri olumlu etkilediği de vurgulanmıştır. Fakat önemli olanın, tüm öğretmenler, yöneticiler ve rehberlik personeli arasında okul rehberlik stratejilerini uygulamak, değerlerin korunmasına odaklanmak, beklentileri dile getirmek ve öğrencilerin bakımı için kapasite oluşturmak için işbirliği ve ortaklık olduğunu da söylemiştir. NCAC (2009) yaşam becerilerinin gelişiminin kişinin yaşamı ile gelişip genişlediği, erken ve orta çocukluk döneminin de bu bağlamda en önemli dönemler olduğundan bahsetmiştir. Yuen ve diğ. (2010) kariyer eğitiminin lise müfredatlarına uygulanması gerektiği vurgulamışlardır. Ayrıca, hazırlanan yaşam becerileri eğitim programlarının belirledikleri becerilere olumlu etkilerinin olduğundan da bahsedilmiştir (Yuen ve diğ., 2010; Yuen, 2011). Bu bağlamda, elde edilen sonuçlar yaşam becerilerine; özelde belirlenen beceriler açısından, genelde ise bir eğitim programı hazırlanacaksa nelere dikkat edilmesi gerektiği açısından

yön vermektedir. Fakat sonuçların aynı gelişim döneminde farklı becerileri içeren ölçeklerle saptaması ileride yapılan çalışmaların da alt boyutlar açısından farklılaşmasına ve belirsizliğin devamına neden olacağı söylenebilir.

Son olarak, yaşam becerileri çalışmalarının öneriler temasında yapılan sentezi ile yaşam becerilerinde görülen eksikler ve ileri araştırmalar için neler önerildiği ortaya çıkarılmıştır. Yaşam becerileri ile ilgili çalışmalarda sosyo-ekonomik düzeye göre yaşam becerilerinin sorgulanması yapılacak çalışmaların demografik değişkenlerine eklenmesi gereken bir değişken olarak önerilmektedir. İlk ve orta çocukluk döneminin önemli olduğu, ergenlik döneminde yaşam becerilerinin araştırılması gerektiğinin önerilmesi halen bu dönemdeki bireylerle ilişkili yaşam becerilerinin belirlenmesine ihtiyaç olduğunu gösterdiği söylenebilir. Portfolyo kullanımı ve geleneksel çocuk oyunları ile gelişen yaşam becerileri dolayısı ile bir öğretmenin ya da geliştirilen bir eğitim programında portfolyolara ya da çocuk oyunlarına yer verilmesi yaşam becerilerine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir. Yaşam becerileri eğitim programları belirli amaçlarla düzenlenmesine rağmen her programın öneri olarak yeni ve çeşitli programların geliştirilmesini önerdiği görülmektedir. Bu bağlamda, yaşam becerileri gelişimi için, farklı öğretim programlarına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Ayrıca, bu programlar geliştirilirken ailelerin katkı sağlayacağı bölümlerin olması, izleme ve teknik destek sağlanmasına dikkat edilmesi gerektiği de çalışmalarda önerilmektedir. Geliştirilen bu eğitim programlarının ise, yalnızca bir araştırma olarak kalmayıp müfredat düzenleyiciler tarafından, oldukça belirsiz yaşam becerileri kavramını belirginleştirmek adına, öğretim programlarına yansıtılması gerektiği ilgili literatürde de vurgulanmıştır. Okullarda nasıl yaşam becerileri gelişimi sağlanabilir? sorusuna geliştirilen bu eğitimler dışında, sosyal aktivitelere katılım, sorumluluk alma, birlikte çalışma ile de sağlanacağı ilgili literatür dahilinde söylenebilir.

Yaşam becerileri çalışmalarının birleştirilmiş bir sentezi olan bu araştırma ile ilgili literatürden edinilen bilgiler doğrultusunda hem yaşam becerileri hem de ileri araştırmalar için, aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Yaşam becerilerinin alt boyutlarına dair literatürdeki belirsizliğin giderilmesi için gelişim dönemlerine özel ölçeklerin yanında nitel gözlemlerle yaşam becerilerinin çerçevesi oluşturulması önerilebilir.
- Yaşam becerilerin değişmeyen bir kalıp şeklinde düşünülmediğinden oluşan çerçevenin düzenlenebilir olmasına da dikkat edilmesi önerilebilir.
- Yaşam becerilerine dair ölçek geliştirilirken benzer ölçeklerin bir gerekçe sunmadan birleştirilmemesi önerilebilir. Bu sayede yaşam becerilerinin alt boyutları ve kapsamı daha net anlaşılacağı düşünülmektedir.
- Belirli bir yöntem veya değişken ile yaşam becerileri arasındaki bağlantılar incelenirken benzer çalışmalar temel alınarak her bir yaşam becerisinin seçilme nedeninin açıkça belirtilmesi önerilebilir.
- Farklı gelişim düzeyleri için yaşam becerileri eğitim programlarının artırılması önerilebilir.
- Ulusal literatürde yaşam becerilerine etki eden değişkenleri saptamaya dair çalışmalar sınırlı sayıda olduğundan bu tür çalışmaların yapılması önerilebilir.
- Yaşam becerilerinin çok yönlü beceriler içerdiği göz önüne alındığında, karma yöntem ve özel durum çalışması yöntemleri kullanılarak araştırma yapılması alandaki eksikliği gidermesi bakımından önerilebilir.
- Yaşam becerileri eğitim programı hazırlanırken ailelere özel bir alan bırakılması, izleme ve teknik destek sağlanması önerilebilir.
- Yaşam becerilerinin gelişimi için okullarda sosyal aktivitelere katılım sağlanması ve öğrencilerin sorumluluk alması önerilebilir.
- Yaşam becerileri çalışmalarında sosyo-ekonomik düzeye dikkat edilmesi önerilebilir.
- Yaşam becerilerinin gelişimi için portfolyo kullanımı ve geleneksel çocuk oyunları önerilebilir.
- İlk ve orta çocukluk dönemi yaşam becerilerinde ayrı bir öneme sahip olduğundan, bu örnekleme dahil çalışmaların artırılması önerilebilir.
- Öğretmenlere dair yaşam becerileri çalışmalarının meta-sentezi yapılarak yaşam becerileri kavramının daha iyi netleştirilmesi önerilebilir.

5. KAYNAKÇA

- Bahçeci, D. & Kuru, M. (2008). Portfolyo değerlendirmenin üniversite öğrencilerinin öz-yeterlik algısı ve yaşam becerileri üzerine etkisi. *Ahi Evran Üniveristesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 97-111.
- Bastian, V. A., Burns, N. R., & Nettelbeck, T. (2005). Emotional intelligence predicts life skills, but not as well as personality and cognitive abilities. *Personality and Individual Differences*, 39(6), 1135-1145.
- Botvin, G. J. & Griffin, K. W. (2004). Life skills training: Empirical findings and future directions. *The Journal of Primary Prevention*, 25(2), 211-232.
- Çağdaş, A. & Şahin, Z. S. (2002). *Çocuk ve ergenlerde sosyal ve ahlak gelişimi* Ed. Ramazan Arı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çalık, M., Ayas, A. & Ebenezer, J.V. (2005). A review of solution chemistry studies: Insights into students' conceptions. *Journal of Science Education and Technology*, 14(1), 29-50.
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 33-38.
- Girmen, P. (2012). Eskişehir folklorunda çocuk oyunları ve bu oyunların yaşam becerisi kazandırmadaki rolü. *Milli Folklor*, 24(95), 263-273.
- Göktürk-İnce, F. (2014). *Barişçıl yaşam becerileri temalı eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Güvenç, G., & Aktas, V. (2006). Ergenlik döneminde yas, toplumsal cinsiyet, bireysel ve ilişkisel tutumlar, benlik değeri ve yaşam becerilerine ilişkin algı arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 45.
- Holt, N. L., Tink, L. N., Mandigo, J. L., & Fox, K. R. (2008). Do youth learn life skills through their involvement in high school sport? A case study. *Canadian Journal of Education/Revue canadienne de l'éducation*, 31(2), 281-304.
- Kaya, İ. (2016). *Yaşam becerileri programının 4 yaş çocukların problem davranışlarına ve sosyal becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Khosravani, M., Motallebzadeh, K., & Ashraf, H. (2014). Designing a "life skills questionnaire" for analyzing the socio-cultural constructs of efl textbooks. *International Journal of Language Learning and Applied Linguistics World*, 5(2), 200-207.
- Kolburan, G. & Tosun, Ü. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencileri arasında yaşam becerileri eğitimi yoluyla I. kademe edinilmiş değerleri pekiştiren gelişimsel bir model önerisi*. Değerler eğitimi sempozyumu-sosyal ve kurumsal yönleriyle değerler eğitimi, bildiri özetleri, (s.246-247). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2017). *Fen bilimleri dersi öğretim programı*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu.
- National Chilcare Accreditation Council (NCAC). (2009). Supporting children's development. 32, 3-5.
- Özmete, E. (2008). Gençlere yönelik yaşam becerileri ölçeğinin geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, *Milli Eğitim*, 36(177), 253-269.
- Özmete, E. (2009). *Gençlere yönelik yaşam becerileri eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması*. (Araştırma Raporu TÜBİTAK proje no: 104K084). Ankara.
- Özmete, A. P. E. (2011). Building life skills for empowerment of young people: A conceptual analysis. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi*, 28, 1-10.
- Robinson, C. W., & Zajicek, J. M. (2005). Growing minds: The effects of a one-year school garden program on six constructs of life skills of elementary school children. *HortTechnology*, 15(3), 453-457.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M. & Dündar, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 430-453.
- Shimamoto, K., & Ishii, M. (2006). Development of a daily life skills scale for college students. *Japanese Journal of Educational Psychology*, 54(2), 211-221.
- Silva, E. (2009). Measuring skills for 21st-century learning. *Phi Delta Kappan*, 90(9), 630-634.

- Smith, T. A., Geny, L.S., & Ketring, S.A. (2005). Evaluating a youth leadership life skills development program. *Journal of Extension*, 43(2), 40.
- Spence, H. S. (2003). Social skills training with children and young people: Theory, evidence and practice. *Child and Adolescent Mental Health*, 8(2), 84-96.
- Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe sözlük içinde (2017). Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a5e7de5705702.04492068.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco: John Wiley & Sons.
- URL-1 <https://www.unicef.org/lifeskills/> erişim tarihi: 15.10.2017
- Ünal,S., Çalık, M., Ayas, A. & Coll, R.K. (2006). A review of chemical bonding studies: needs, aim, methods of exploring students' conceptions, general knowledge claims, and students' alternative conceptions. *Research in Science & Technological Education*, 24(2), 141-172.
- Ünal,S., & Çalık, M. (2012). A thematic review of studies into the effectiveness of context-based chemistry curricula. *Journal of Science Education and Technology*, 26(6), 686-701 DOI:10.1007/s10956-011-9357-5.
- Yeşilyaprak, B. (2010). *Eğitim psikolojisi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Yuen, M. (2011). Fostering connectedness and life skills development in children and youth: International perspectives. *Asian Journal of Counselling*, 18(1/2), 1-14.
- Yuen, M., Chan, R. M., Gysbers, N. C., Lau, P. S., Lee, Q., Shea, P. M., ... & Chung, Y. B. (2010). Enhancing life skills development: Chinese adolescents' perceptions. *Pastoral Care in Education*, 28(4), 295-310.

EK 1. Meta Sentezde Kullanılan Literatür

- Bahçeci, D. & Kuru, M. (2008). Portfolyo değerlendirme ünivesite öğrencilerinin öz-yeterlik algısı ve yaşam becerileri üzerine etkisi. *Ahi Evran Üniveristesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 97-111.
- Bastian, V. A., Burns, N. R., & Nettelbeck, T. (2005). Emotional intelligence predicts life skills, but not as well as personality and cognitive abilities. *Personality and Individual Differences*, 39(6), 1135-1145.
- Girmen, P. (2012). Eskişehir folklorunda çocuk oyunları ve bu oyunların yaşam becerisi kazandırmadaki rolü. *Milli Folklor*, 24(95), 263-273.
- Göktürk-Ince, F. (2014). *Barişçıl yaşam becerileri temalı eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Güvenç, G., & Aktas, V. (2006). Ergenlik döneminde yas, toplumsal cinsiyet, bireysel ve ilişkisel tutumlar, benlik değeri ve yaşam becerilerine ilişkin algı arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 45.
- Holt, N. L., Tink, L. N., Mandigo, J. L., & Fox, K. R. (2008). Do youth learn life skills through their involvement in high school sport? A case study. *Canadian Journal of Education/Revue canadienne de l'éducation*, 31(2), 281-304.
- Kaya, İ. (2016). *Yaşam becerileri programının 4 yaş çocukların problem davranışlarına ve sosyal becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Khosravani, M., Motallebzadeh, K., & Ashraf, H. (2014). Designing a "life skills questionnaire" for analyzing the socio-cultural constructs of efl textbooks. *International Journal of Language Learning and Applied Linguistics World*, 5(2), 200-207.
- Kolburan, G. & Tosun, Ü. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencileri arasında yaşam becerileri eğitimi yoluyla I. kademe edinilmiş değerleri pekiştiren gelişimsel bir model önerisi*. Değerler eğitimi sempozyumu-sosyal ve kurumsal yönleriyle değerler eğitimi, bildiri özetleri, (s.246-247). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- National Chilcare Accreditation Council (NCAC). (2009). Supporting children's development. 32, 3-5.

- Özmete, E. (2008). Gençlere yönelik yaşam becerileri ölçeğinin geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, *Milli Eğitim*, 36(177), 253-269.
- Özmete, E. (2009). Gençlere yönelik yaşam becerileri eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması. (Araştırma Raporu TÜBİTAK proje no: 104K084). Ankara.
- Özmete, A. P. E. (2011). Building life skills for empowerment of young people: A conceptual analysis. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi*, 28, 1-10.
- Robinson, C. W., & Zajicek, J. M. (2005). Growing minds: The effects of a one-year school garden program on six constructs of life skills of elementary school children. *HortTechnology*, 15(3), 453-457.
- Shimamoto, K., & Ishii, M. (2006). Development of a daily life skills scale for college students. *Japanese Journal of Educational Psychology*, 54(2), 211-221.
- Smith, T. A., Geny, L.S., & Ketring, S.A. (2005). Evaluating a youth leadership life skills development program, *Journal Of Extension*, 43(2), 40.
- Yuen, M. (2011). Fostering connectedness and life skills development in children and youth: International perspectives. *Asian Journal of Counselling*, 18(1/2), 1-14.
- Yuen, M., Chan, R. M., Gysbers, N. C., Lau, P. S., Lee, Q., Shea, P. M., ... & Chung, Y. B. (2010). Enhancing life skills development: Chinese adolescents' perceptions. *Pastoral Care in Education*, 28(4), 295-310.